

Олена Проценко

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

Вимоги ринку праці до кваліфікації працівника диктують нові підходи до формування змісту освіти. Для забезпечення ефективності навчально-виховного процесу та досягнення високих результатів підготовки студент має взаємодіяти з викладачем та іншими студентами, активно включатися до обговорення складних та проблемних питань, бути відкритим до нововведень, застосування нестандартних форм навчання.

Сучасний спеціаліст – кваліфікована, конкурентоспроможна людина, яка здатна проявляти ініціативу, швидко адаптуватися до нових умов виробництва, захищена та мобільна на ринку праці. Окрім професійних якостей, робітник повинен творчо мислити, діяти в нестандартних ситуаціях, працювати в колективі заради спільного результату, володіти якостями висококультурної людини толерантної до думок та поглядів інших людей.

Професійна підготовка у вищих навчальних закладах I рівня акредитації має здійснюватися відповідно до вимог реформування національної освіти, що сприятиме формуванню та розвитку творчої, самодостатньої особистості, спроможної повноцінно реалізуватись у професії, прагнути постійно підвищувати свій професійний рівень.

Метою курсу «Основи охорони праці» у вищих професійних навчальних закладах I рівня акредитації є надання знань, умінь, здатностей (компетенцій) для здійснення ефективної професійної діяльності шляхом забезпечення оптимального управління охороною праці на підприємствах (об'єктах господарської, економічної та науково-освітньої діяльності), формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку та усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях. У структурно-логічній схемі навчання нормативна дисципліна «Основи охорони праці» вивчається на етапі підготовки фахівців після вивчення ними дисципліни «Безпека життєдіяльності» та основних дисциплін професійно-орієнтованого циклу, коли майбутні фахівці мають достатнє уявлення щодо умов їхньої майбутньої професійної діяльності. Це забезпечує можливість викладання дисципліни «Основи охорони праці» з урахуванням професійної орієнтації студентів. Проте, в умовах традиційних форм і методів навчання, студенти, пасивно отримуючи знання, не можуть застосувати їх у реальних умовах. Така ситуація вимагає перегляду існуючих форм організації навчального процесу у вищих професійних навчальних закладах I рівня акредитації, зокрема застосування інтерактивних методів навчання при вивченні курсу «Основи

охорони праці», як засобу залучення студентів до навчання в умовах «навчаючись – учись», розвиваючи самостійність, активність, творчість та практичність мислення.

Розробкою елементів інтерактивного навчання займалися І. Абрамов, Ш. Амонашвілі, Н. Анікеєв, Л. Борисов, А. Вербицький, Є. Ільїн, Р. Мертон, Дж. Мід, Дж. Морено, В. Платов, В. Рибальський, В. Сухомлинський, К. Фопель, В. Шаталов, Т. Шибутані та ін. Але на сучасному етапі потребує більшої уваги та нових підходів вивчення проблема застосування інтерактивних методів навчання під час формування у студентів ключових компетенцій у процесі загально-технічної підготовки.

Метою статті є розкрити сутність методу інтерактивного навчання; визначити методику використання інтерактивів під час семінарських занять з курсу «Основи охорони праці» у вищих навчальних закладах I рівня акредитації.

Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Цей термін відносно новий, його увів 1975 року німецький дослідник Ганс Фрінц. Тлумачення слова, представлене в іншомовних словниках, свідчить, що поняття «інтерактивність» прийшло до нас з англійської мови «inter» – взаємо-, act – діяти, отже, можна пояснити як взаємодію учнів, перебування їх у режимі бесіди, діалогу, спільної дії. За визначенням педагогічного енциклопедичного словника за редакцією Б. Бім-Бада інтерактивне навчання – це навчання, яке побудоване на взаємодії того, хто навчається, з навчальним середовищем, яке є сферою досвіду, що засвоюється [1, с. 107]. С. Кашлев визначає інтерактивні методи навчання як педагогічну взаємодію з високим рівнем інтенсивності спілкування її учасників, їхньої комунікації, обміну діяльностями, зміною та різноманітністю їх видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності та взаємодії, що відбулася [2, с. 19]. К. Баханов визначає його як навчання, спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності учнів за допомогою організації спілкування між собою, учнів з учителем, між групами, що спрямоване на розв'язання спільної навчальної проблеми [3]. Отже, інтерактивне навчання – форма пізнавальної діяльності, спрямована на підвищення ефективності навчально-виховного процесу шляхом взаємодії суб'єктів навчання. На думку О. Коротаєвої, особливість інтерактиву полягає в тому, що в ході навчання практично всі учні виявляються залученими у процес пізнання, вони мають можливість аналізувати те, що вони вже знають, розуміють [4, с. 169]. Під час інтерактивного навчання студент стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності.

Дослідники Л. Вавилова та Т. Паніна вирізняють групові та фронтальні методи інтерактивного навчання. Перші передбачають взаємодію учасників малих груп, другі – спільну роботу всієї навчальної

групи чи потоку. До групових методів можна віднести такі:

1. Робота в парах. Студенти працюють в парах, виконуючи завдання. Парна робота вимагає обміну думками та дозволяє швидко виконати вправи. Після цього один з партнерів доповідає про результати.

2. Робота в трійках. По суті, це ускладнена робота в парах. Найкраще в трійках проводити обговорення, обмін думками, підведення підсумків чи навпаки, виділення несхожих думок.

3. Змінювані трійки. Цей метод трохи складніший: всі трійки отримують одне й те ж завдання, а після обговорення один член трійки йде в наступну, один в попередню і ознайомлює членів новостворених трійок з доробком своєї.

4. 2+2=4. Дві пари окремо працюють над вправою протягом певного часу (2–3 хвилини), обов'язково доходять до спільного рішення, потім об'єднуються і діляться набутим. Як і в парах, необхідним є консенсус. Після цього можна або об'єднати четвірки у вісімки, або перейти до групового обговорення.

5. Карусель. Студенти розсаджуються в два кола – внутрішнє і зовнішнє. Внутрішнє коло нерухоме, зовнішнє рухається. Можливі два варіанти використання методу:

- для дискусії (відбуваються «попарні суперечки» кожного з кожним, причому кожен учасник внутрішнього кола має власні, неповторювані докази);
- для обміну інформацією (учні із зовнішнього кола, рухаючись, збирають дані).

Робота в малих групах. Найсуттєвішим тут є розподіл ролей: «спікер» - керівник групи (слідкує за регламентом під час обговорення, зачитує завдання, визначає доповідача, заохочує групу до роботи), «секретар» (веде записи результатів роботи, допомагає при підбитті підсумків та їх виголошенні), «посередник» (стежить за часом, заохочує групу до роботи), «доповідач» (чітко висловлює думку групи, доповідає про результати роботи групи).

До фронтальних методів відносять:

1. Велике коло. Студенти сідають колом і по черзі за бажанням висловлюються з приводу певного питання. Обговорення триває, поки є бажання висловитися. Викладач може взяти слово після обговорення.

2. Незакінчені речення. Дещо ускладнений варіант великого кола: відповідь студента – це продовження незакінченого речення типу «можна зробити такий висновок...», «я зрозумів, що...».

3. Мозковий штурм. Загальновідома технологія, суть якої полягає в тому, що всі студенти по черзі висловлюють думки з приводу проблеми. Висловлене не критикується і не обговорюється до закінчення висловлювань.

Є методи, що поєднують і групову, і фронтальну роботу, наприклад, **Мозаїка** – малі групи працюють над різними завданнями, після чого

переформовуються так, щоб у кожній новоствореній групі були експерти з кожного аспекту проблеми.

Класифікація методів вказує на їх різноманітність, гнучкість щодо досягнення поставленої мети. Це дає змогу використовувати ці методи як на лекційних, так і на семінарських заняттях.

Метою семінарських занять у вищих навчальних закладах I рівня акредитації є спонукання студентів до самостійного набуття знань, умінь, формування навичок самоосвіти, поглиблене засвоєння майбутніми фахівцями найбільш складних питань навчального курсу, спонукання студентів до колективного творчого обговорення матеріалу. Використання інтерактивних технологій на семінарах дає змогу проводити їх у формі бесід, диспутів, де обговорення відбувається більш ґрунтовно і всебічно.

Застосування інтерактивного навчання під час семінарських занять з курсу «Основи охорони праці» дозволяє створити умови, за яких кожен студент вчиться креативно мислити, ухвалювати продумані рішення, переносити теоретичні знання основ охорони праці у професійну діяльність, що є особливо важливим для формування спеціаліста, який відповідально ставиться до безпеки своєї праці.

Семінари – Круглі столи, які ми систематично проводимо під час вивчення основ охорони праці із залученням провідних фахівців у галузі охорони праці, соціального страхування, інженерів з охорони праці підприємств, а також майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів спрямовані на усвідомлення студентами практичної сторони застосування норм охорони праці у професійній діяльності. Корисність запрошення фахівця очевидна: хто краще ніж практик може прокоментувати практичні дії, поділитися досвідом практичної діяльності, допомогти набути практичних навичок. Мета цього методу полягає в сприянні розвитку загальнокультурних та професійних компетенцій студентів через вільний обмін досвідом та думками, вироблення толерантного ставлення до висловлювань і переконань інших. Особливість методу – це активний обмін поглядами учасників бесіди в процесі міжособистісної взаємодії.

При підготовці до зустрічі необхідно запропонувати студентам висунути для обговорення проблеми, які їх особливо турбують у рамках навчального курсу та підготувати запитання, які потім пропонуються гостеві «круглого столу». Підготовка до такого семінару дозволяє студенту самостійно розкрити сутність проблем охорони праці з прикладної точки зору.

Робота за цим методом проводиться у чотири етапи:

1-й етап (15 хв.): ненав'язливе змістовне входження в розмову, орієнтація на тему з боку викладача або фахівця.

2-й етап (30 хв.): висловлювання думок (заохочення з боку викладача до вільного висловлювання думок, без елементів критики та оцінок).

3-й етап (30 хв.): ненав'язлива підтримка та координація вільної комунікації збоку викладача, залучення до розмови всіх учнів.

4-й етап (15 хв.): підбиття підсумків, відзначення найцікавіших думок, завершення роботи круглого столу.

Для визначення ефективності застосування інтерактивних методів навчання, проводяться опитування студентів. Протягом трьох хвилин їм пропонується оцінити свою роботу на занятті, виставивши собі від 0 до 3 балів за кожний критерій:

1. Я активно працював у групі – ...
2. Я вносив вдалі пропозиції – ...
3. Я допомагав іншим учасникам інтерв'ю, заохочував їх до роботи – ...
4. Я узагальнював думки інших – ...
5. Такий вид організації семінарського заняття допоміг мені поглибити знання з даної теми – ...

Аналіз самооцінки студентів показує, що завдяки ефекту новизни та оригінальності інтерактивних методів, при правильній їх організації, зростає зацікавленість процесом навчання, знання та навички, отримані під час таких семінарських занять глибше відбиваються у пам'яті. Крім того, завдяки практичній орієнтації семінару, студенти мають змогу пов'язати отримані на лекційних заняттях знання з професійною діяльністю, з'ясувати закономірності та зв'язок теорії з практикою.

Таким чином, використання інтерактивного навчання у вищих навчальних закладах I рівня акредитації під час семінарських занять з курсу «Основи охорони праці» у поєднання з традиційними формами дозволяє активізувати студентів, залучити їх до роботи в колективі, розвивати вміння узагальнювати та систематизувати знання. Досвід запрошених фахівців та їх активна участь в обговоренні питань застосування норм охорони праці дозволяє студентам зрозуміти та засвоїти теоретичні засади та сформувані практичні навички охорони праці. У зв'язку з цим актуальним є пошук форм застосування інтерактивних методів навчання при формуванні ключових компетенцій майбутніх фахівців під час загально-технічної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Педагогический энциклопедический словарь / [сост. Б. М. Бим-Бад]. – М., 2002. – 528 с.
2. Кашлев С. С. Технология интерактивного обучения / Сергей Семенович Кашлев. – Мн. : Белорусский верасень, 2005. – 196 с. – (Педагогика, обращенная в завтра)
3. Баханов К. О. Интерактивне навчання / К. О. Баханов // Історія в школах України. – 1998. – № 2. – С. 31–36.
4. Коротаева Е. В. Обучающие технологии в познавательной деятельности школьников / Е. В. Коротаева. – М., 2003. – 176 с.